

Pr. Maxim (Iuliu-Marius)
MORARIU

**AUTOBIOGRAFIA SPIRITUALĂ
DIN SPAȚIUL ORTODOX ȘI
RELEVANȚA EI PRACTICĂ**

* * *

Prefață de
† Atanasie de Bogdania
Arhiepiscop vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei

*Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreașfințitului Părinte IRINEU,
Arhiepiscop al Alba Iuliei*

Ediție
REÎNTREGIREA
Alba Iulia, 2022

Tehnoredactare și copertă: Pr. Andrei Motora

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MORARIU, IULIU-MARIUS

Autobiografia spirituală din spațiul ortodox și relevanța ei practică / pr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu ; pref. de Atanasie de Bogdania, Arhiereu vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei ; carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Irineu, Arhiepiscop al Alba Iuliei. - Alba Iulia : Reîntregirea, 2022

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-606-509-512-0

I. Atanasie de Bogdania, arhiereu vicar (pref.)

2

EDITURA REÎNTREGIREA

Str. Mihai Viteazul, nr. 16

510010, Alba Iulia (RO)

Tel: 0258 811 690

editurareintregirea@gmail.com

www.editurareintregirea.ro

Cuprins

• Prefață.....	7
<i>(† Atanasie de Bogdania, Arhiereu vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei)</i>	
• Autobiografia spirituală din spațiul ortodox și relevanța ei practică	11
Aspecte introductive	11
Ce este autobiografia spirituală?	12
De ce autobiografia spirituală?	14
• Autobiografia spirituală a Sfântului Ioan de Kronstadt	17
• Autobiografia spirituală a Sfântului Siluan Athonitul (I)	23
• Autobiografia spirituală a Sfântului Siluan Athonitul (II)	29
De la iubirea lui Dumnezeu la cea a omului pentru întreaga creație	29
• Autobiografia spirituală a Sfântului Siluan Athonitul (III)	35
• Nicolae Berdiaev și autobiografia lui spirituală (I) ...	43
• Nicolae Berdiaev și autobiografia lui spirituală (II)	49

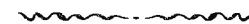
• Nicolae Berdiaev și autobiografia lui spirituală (III)	57
Angoasa.....	57
Cosmologia.....	59
Eshatologia	61
Aspecte concludive	63
• Autobiografia spirituală din spațiul românesc	65
• Părintele Nicolae Steinhardt și <i>Jurnalul fericirii</i> (I)	71
Dimensiunea mistică.....	75
Experiența carcerală	79
În loc de concluzii.....	81
• Demostene Andronescu.....	83
• Universul carceral românesc din perioada comunistă și autobiografia spirituală	89
• Arhiepiscopul Justinian Chira (1921-2016) (I).....	95
Aspecte introductive	95
Începuturile și asumarea vocației în Hristos	98
Concluzii	101
• Arhiepiscopul Justinian Chira (1921-2016) (II).....	103
• Retrospectiva istorică	109
• Concluzii generale.....	115
• Teofania în autobiografia spirituală	119
• Bibliografie.....	127
• Indice de nume	149
• Despre autor	163

Prefață

Autobiografia spirituală reprezintă cu certitudine un gen important al literaturii teologice. Scrierile calde, la persoana întâi, ale unor personalități de referință ale misticii creștine mai vechi sau mai noi, vin să ofere soluții la problemele cu care oamenii se confruntă, să arate o altă față a teologiei, caldă, personală și puternic ancorată în realitățile sociale și să aducă în atenție chipuri aghiografice necenzurate, cu plusuri și minusuri, ce se cer urmate.

Părintele Protosinghel Maxim (*Iuliu-Marius*) Morariu a înțeles acest lucru și a făcut un adevărat principiu de viață din valorificarea acestuia, înhărmându-se la un adevărat „*travaux de benedictin*”. Dânsul nu este la prima inițiativă editorială de acest fel, publicând până acum mai multe volume dedicate acestei tematici, fiind preocupat de ea în paginile tezei de doctorat în teologie. În același timp, a publicat, începând cu anul 2015, mai multe studii și articole în periodice de specialitate din România și din străinătate, în cadrul cărora valorifică patrimoniul inestimabil al autobiografiei spirituale și se străduiește să creeze punți de legătură cu alte domenii și spiritualități creștine.

Autobiografia spirituală din spațiul ortodox și relevanța ei practică

Aspecte introductive

Relevantă, dar insuficient descoperită încă în arealul Ortodox, autobiografia spirituală a dat naștere unei frumoase tradiții în spațiul Catolic și cel Protestant. În cel din care facem parte, s-au preferat fie tratatele de teologie, redactate de obicei în scopuri pragmatice, fie portretele encomiastice, dedicate maestrului de către ucenic, după plecarea sa la Domnul. Într-o lume în care s-a impus spiritualitatea monastică și, odată cu ea, ascetismul, era aproape considerat o impietate faptul de a scrie la persoana întâi.

Apusul și-a permis acest lux și reușit să ofere texte interesante. Tereza de Avila¹, Maria de San Jose², controversata Julian de Norwich³, ori

¹ Sfânta Tereza din Avila, *Castelul interior*, trad. Christian Tămaș, Editura Ars Longa, Iași, 1995.

² Cf. Kathleen Ann Myers, *Word from New Spain. The spiritual autobiography of Madre Maria de San José (1656-1719)*, col. „Hispanic Studies TRAC”, vol. 4, Liverpool University Press, Liverpool, 1993.

³ Julian of Norwich, *Revelations of Divine Love*, trad. Grace Warrack, Wilder Publications, Radford VA, 2011.

mai recenta maică Teresa de Calcutta⁴, oferă adevărate perle ale genului. În spațiul protestant, el a dobândit, așa cum am arătat și cu alte ocazii⁵, un adevărat rol prozelit. Convertiții erau astfel încurajați să scrie despre experiențele lor, spre a lăsa mărturii valoroase care să poată fi apoi utilizate în vederea atragerii altora la credința lor. Ulterior, ei vor da tonul unui adevărat trend, care domină încă și în zilele noastre peisajul literar. Datorită lor beneficiem astăzi de adevărate criterii care definesc autobiografia spirituală și suntem în măsură ca, pe baza lor, să definim această categorie de scrieri și să-i evidențiem particularitățile în spațiul Răsăritean.

Ce este autobiografia spirituală?

O întrebare fundamentală, necesară în orice discuție care privește genul avut în vedere, este legată de definirea lui. Conform autorilor din alte spații confesionale⁶, spre a fi subsumat acestui gen,

⁴ Teresa of Calcutta, *Come Be My Light: The Private Writings of the Saint of Calcutta*, Doubleday, New York, 2007. Cf. Iuliu-Marius Morariu, „Aspects of political theology in the spiritual autobiography of Mother Teresa of Calcutta”, *HTS Theologiese Studies/Theological Studies*, 76 (1), a5932, 2020, p. 2.

⁵ A se vedea: Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, *Repere ale autobiografiei spirituale din spațiul ortodox în secolele XIX și XX. Ioan de Kronstadt, Siluan Athonitul și Nicolae Berdiaev*, Editura Lumen, Iași, 2019, p. 45.

⁶ Peter Dinzelbacher (ed.), *Dictionnaire de la Mystique*, Alfred Kroner Verlag, Brepols, 1993, p. 82.

într-un astfel de text, autorul trebuie să vorbească în primul rând despre sine. Apoi, e necesar să-și descrie experiențele de natură spirituală, care trebuie să se găsească în prim plan. Din acest motiv, foarte multe lucrări din spațiul răsăritean, scrise în perioada comunistă sau după aceasta, sunt clasate în spațiul memorialisticii, cu mențiunea că au în compoziție pasaje de autobiografie spirituală.

În ceea ce privește reperele de timp și de spațiu, nu există o regulă precisă în acest sens. Uneori, ele pot fi prezente, alteori lipsesc. În cazul lui Dag Hammarskjöld⁷, de exemplu, care este un autor reprezentativ al spațiului suedez luteran, există pasaje când ele pot fi identificate, dar și fragmente în care sunt de-a dreptul absente, sau pot fi deduse vag din context. În cazul unor autori precum cele două sfinte Tereza din catolicism, ele lipsesc aproape cu desăvârșire.

Nici genul nu este unul prestabilit. Autorii de astfel de texte preferă cu precădere memorialistica, narativul la persoana întâi. Modelul îl constituie Fericitul Augustin, autorul primului text compact

⁷ Bernhard Erling, *A Reader's Guide to Dag Hammarskjöld's Waymarks*, St. Peter, Minnesota, 2010; Dag Hammarskjöld, *Markings*, Faber and Faber, London, 1972; Iuliu-Marius Morariu, „Aspects of political theology in the spiritual autobiography of Mother Teresa of Calcutta”, *HTS Theologiese Studies/Theological Studies*, 76 (1), a5932, 2020, p. 3; Karlmann Beyschlag, „Dag Hammarskjöld”, în Gerhard Ruchbach, Joseph Sudbrach (eds.), *Grandi misciti dal 300 al 1900*, Edizioni Dehoniane Bologna, Bologna, 2003, p. 509-512.

reprezentativ al genului din spațiul creștin⁸. Cu toate acestea, există numeroși autori care aleg să-și descrie experiențele mistice fie prin intermediul unor meditații filosofice, fie prin cel al unor poeme haiku, sau folosindu-se de formulări impersonale.

De ce autobiografia spirituală?

Există mai multe motive pentru care autobiografia spirituală ar trebui recomandată în peisajul pastoral și cel teologic contemporan. După cum am arătat și cu alte ocazii, textele din această categorie sunt ne-cenzurate. Multe dintre ele au fost scrise fără ca autorii să se gândească la o eventuală publicare a lor ulterioară. Autobiografia Sfântului Siluan a fost descoperită în manuscris de către părintele Sofronie Saharov și publicată ulterior, iar cea a mai-sus pomenitului luteran suedez, găsită între hârtiile rămase în urma decesului neașteptat al acestuia. Ca atare, în paginile unor astfel de texte, autorii nu-și doresc să creeze o anume imagine despre ei, să transmită un mesaj, ori să-și immortalizeze posteritatea. Notele lor sunt adevărate forme de *self-disclosure*, în paginile cărora autorii își monitorizează stările sufletești, se definesc prin intermediul a ceea ce trăiesc și a stărilor pe care anumite evenimente sau lecturi le pricinuesc.

⁸ Saint Augustine, *Confessions*, translated by Henry Chadwick, Oxford University Press, Oxford, 1991.

Ba mai mult, se descriu pe ei înșiși, își prezintă suferințele, neputințele, încearcă să răspundă la problemele care îi frământă și în același timp să vorbească cald, direct și la inimă. De aceea, scrierile de acest fel sunt deopotrivă eficiente din punct de vedere pastoral, cât și social. Din punct de vedere dogmatic, conținutul lor este adesea extrem de dens, însă exprimat în cuvinte simple, fapt care le face extrem de accesibile.

În ceea ce privește relevanța practică, ea constă, după cum am menționat deja, în faptul că textele sunt necenzurate, deposedate de un anume limbaj ce se adresează cu precădere doar specialiștilor și răspund la anumite provocări sau probleme care sunt similare celor prin care trecem și noi astăzi.

Datorită tuturor acestor aspecte, vom încerca, în textele următoare, să aducem în atenție autobiografia spirituală din spațiul ortodox și să-i subliniem valoarea.

Autobiografia spirituală a Sfântului Ioan de Kronstadt

Născut în localitatea Șura din Gubernia Arhanghelsk și decedat la Kronstadt, într-un oraș port din regiunea Sankt Petersburg-ului, părintele Ioan va deveni cu certitudine nu doar unul dintre părinți cei mai harismatici ai Rusiei din cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea și prima parte a secolului trecut, ci și autorul unor texte care au multe de spus atât în arealul autobiografiei spirituale, cât și în spații conexe¹.

Relevante pentru autobiografia spirituală, jurnalele lui au fost traduse imediat după publicare în alte limbi, iar astăzi sunt disponibile și în limba română². În cadrul lor, dânsul se prezintă pe sine, vorbește despre propriile neputințe, dinamica relației cu ceilalți, complexa pastorație desfășurată

¹ Precum teologia politică. Pentru mai multe detalii în legătură cu acest aspect, a se vedea și: Iuliu-Marius Morariu, „Aspects of political theology in the spiritual autobiography of Saint John of Kronstadt (1829-1908)”, in *HTS Teologiese Studies / Theological Studies*, vol. 74, no 4, 4993, 2018, p. 1-5.

² A se vedea, de exemplu: Sfântul Ioan de Kronstadt, *Spiculi vii. Gânduri despre calea mântuitoare*, ediția a II-a, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2009; Idem, *Viața mea în Hristos*, trad. Boris Buzilă, Editura Sophia, București, 2005.

în catedrala orașelului-port și provocările ei, dar mai ales despre relația sa cu Domnul, care se găsește în centrul universului și al preocupărilor dânsului.

Cum a ajuns el să scrie despre sine într-o epocă în care în Ortodoxie această practică era una aproape necunoscută? Ba mai mult, după cum am arătat și cu alte ocazii³, era descurajată ideea de a scrie despre sine într-o lume dominată de textele în care maestrul era evocat cu precădere postum de către ucenicii săi. Nu avem un răspuns exhaustiv la această întrebare. În mod cert, faptul de a fi studiat la Kronstadt a contribuit la orientarea lui. Deși nu specifică nicăieri, faptul de a fi fost un tânăr pasionat de lectură l-ar fi putut aduce în contact cu textele unor mistici apuseni precum Tereza de Avila sau Ioan al Crucii, ei înșiși autori ai unor texte ce pot fi subsumate genului. A nu se uita faptul că aici, chiar și în momentele în care Papa a interzis ordinul iezuit, a funcționat o școală a acestuia, iar biblioteca pe care aceștia o aduseseră în zonă încă în timpul lui Petru cel Mare era una de invidiat. Pe de altă parte, în „stimularea apetitului” pentru scris al părintelui Ioan, un rol aparte l-a avut secta ioaniților⁴. Aceștia îl considerau întruparea

³ Iuliu-Marius Morariu, „The Spiritual Autobiography in the Eastern space in the second half of the XIXth and XXth century”, în *Astra Salvensis*, Supplement No. 1/2015, „New Approaches in Contemporary Theology”, p. 166.

⁴ Cf. Ion Gumenăi, *Minoritățile confesionale din Basarabia (1812 - anii 70 ai secolului al XIX-lea)*, mss., teză de doctor habilitat în istorie, Chișinău, 2015, p. 18-29, disponibilă la adresa: http://www.cnaa.md/files/theses/23643/ion_gumenai_thesis.pdf, accesat 12. 09. 2017. Cf. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,

uneia dintre persoanele trinitare, iar acest lucru l-a determinat pe părintele rus să scrie, pentru a se prezenta pe sine drept un om simplu, păcătos și marcat de anumite suferințe. Astfel, de exemplu, Sfântul de mai târziu nu va ezita să descrie în paginile jurnalului său mistic problemele pe care le va avea cu stomacul din pricina unor excese de natură gurmandă⁵, relația defectuoasă pe care o avea cu cumnata sa⁶, dar și alte lucruri care definesc viața cotidiană.

Repere ale autobiografiei spirituale din spațiul ortodox în secolele XIX și XX. Ioan de Kronstadt, Siluan Athonitul și Nicolae Berdiaev, Editura Lumen, Iași, 2019, p. 62.

⁵ Sfântul Ioan de Kronstadt, *Calea pocăinței lăuntrice – jurnal duhovnicesc needitat*, ediție și traducere de Dan Constantin Cucul, Cristian Cucul, col. „Mărgăritare ale Ortodoxiei”, Editura Evanghelistos, București, 2010, p. 69.

⁶ „Am greșit față de Dumnezeu și față de membrii familiei cu încăpățânarea și cu mofturile mele, trimitând-o pe servitoarea Fevronia, seara târziu și împotriva rugămintilor soției mele – după care (și-am băut doar jumătate de pahar...), aflându-mă la părintele Matei, care și-a sărbătorit ziua numelui, am păcătuit, vorbind cu ranchiună și dispreț despre cumnata mea Ana și despre alintarea copiilor, despre iubirea de sine, despre mândria și lenea ei...”. *Ibidem*, p. 95-96. În alt loc, el va deveni de-a dreptul un om care se confesează arătând că: „Am greșit înaintea Domnului, necăjindu-mi și cicăindu-mi cumnata, rugându-o să-și dea osteneala să-mi coasă rasa. Și mie mi-am pricinuit tulburare și pe ea am făcut-o să se încăpățâneze, să stăruie în mândrie și nesupunere. Cumnatei și soției mele nu le-a plăcut că m-am dus la părintele Matei în ziua prăznirii Sfântului său ocrotitor. Nu au ochi să-l vadă nici pe el, dar nici pe soția lui. Și, într-adevăr, îi miroase bine cumnatei mele că apropiatele soției părintelui Matei, cele din Gaticina, povestesc despre ea năzbâtiile pe care le făcea când îi trăia soțul. Dar să nu pomenească Dumnezeu nedreptățile ei, dacă se căiește sincer pentru ele. Și nici eu nu le voi pomeni”. *Ibidem*, p. 96-97.

În același timp, însă, aduce frumoase mărturii cu privire la viața sa spirituală, la dinamica relației cu Dumnezeu și la modul în care-și înțelege vocația preoțească. Astfel, de exemplu, cu prilejul unui jubileu, al aniversării mai multor ani de la primirea harului preoției, va oferi o frumoasă mărturie colegilor săi mai tineri de slujire:

„Recunosc înălțimea chemării preoțești și a îndatoririlor legate de ea. Mă simt nepuțincios și nevrednic de această chemare, care este cea mai înaltă slujire de pe pământ, dar nădăjduiesc în mila și harul lui Dumnezeu care pe cele nepuțincioase le vindecă și pe cele cu lipsă le împlinește. Știu că poate să mă facă mai mult sau mai puțin vrednic pentru această chemare: este dragostea către Hristos și către voi, iubiiții mei frați. Pentru aceasta și Domnul, ridicând la chemarea apostolică pe ucenicul ce se lepădase de El, de trei ori, l-a întreat: „Mă iubești?”; și după fiecare răspuns „Te iubesc”, îi spunea: „Paște oile Mele, paște mielușeii Mei”. Dragostea este atotputernică: pe cel slab îl face tare, pe cel neînsemnat, vrednic de cinste, pe cel necunoscut și străin îl face repede cunoscut și prieten. Așa lucrează dragostea cea curată, evanghelică. Domnul cel plin de dragoste către toți să aprindă și în sufletul meu o scânteie din această dragoste, cu Duhul Său cel Sfânt”⁷.

În același timp, nu va ezita să-i îndemne pe colegii săi preoți să schimbe viețile celor din jur, în-

⁷ Ioan Andronic, *Viața Sfântului Ioan de Kronstadt*, Editura Doxologia, Iași, 2013, p. 9-10.

tr-o manieră extrem de interesantă. Iată un astfel de exemplu:

„Slujitorilor lui Dumnezeu, preoților! Învățați-vă de preschimbați, prin puterea mângâietoare a credinței sălașul durerii, de care suferă creștinul, într-un sălaș al bucuriei; învățați-vă să faceți din cineva care se consideră cel mai nefericit dintre oameni cel mai fericit om de pe pământ, convingeți-l că „pedepsit fiind cu puțin, mare răsplată va primi” (Înțelepciunea lui Solomon 3, 5). Atunci veți fi prietenii oamenilor, îngeri mângâietori, organe ale Duhului Mângâietor”⁸.

Aspecte practice ale vieții duhovnicești pot fi regăsite din abundență în textele lui. Atunci când nu vorbește despre modul în care Împărtășirea cu Sfințele Taine îi schimbă viața în mod pozitiv, părintele Ioan ține să aducă în atenție aspecte ce țin de viața socială și relevanța ei pentru spațiul duhovnicesc, să descrie anumite experiențe de natură practică, să ofere leacuri împotriva depresiei sau sinuciderii, sau să spună lucruri ziditoare. Textele lui sunt ancorate în experiența practică și poate tocmai de aceea sunt ușor de citit. Anumite sfaturi sunt încă actuale, în ciuda faptului că a trecut mai bine de un secol de la momentul în care au fost emise. Iată, de exemplu, ce spune el cu privire la rugăciunea și la modul în care poate fi eficientizată aceasta:

⁸ Sfântul Ioan de Kronstadt, *Viața mea în Hristos*, p. 9.